

Pilsonības un migrācijas
lietu pārvalde

INTEGRĀCIJAS POLITIKA UN PASĀKUMI MIGRANTĒM NO TREŠĀM VALSTĪM

Nacionālais ziņojums par
situāciju Latvijā

Rīga, 2021. gada decembris

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008. gada 14. maija lēmumu Nr.2008/381/EK izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Kopienas un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem. Tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Kontaktpunkts sagatavo izpētes darbus, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,

Rīga, Latvija, LV-1026

Tālrunis: +371 67219492

E-pasts: emn@pmlp.gov.lv

Tīmeklis: www.emn.lv

Darbu izstrādāja:

Kitija Kurša-Garkakle, Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkta eksperte

Projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Projektu līdzfinansē Eiropas Savienības Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds

SATURS

IZPĒTES DARBA PAMATOJUMS.....	3
IZPĒTES DARBA MĒRĶI UN UZDEVUMI.....	3
IZPĒTES DARBA TVĒRUMS	4
DEFINĪCIJAS	4
IEVADS	6
1. daļa: Migranšu integrācija: statistikas datu analīze	8
2. daļa: Latvijas integrācijas politika	10
3. daļa: Integrācijas pasākumi Latvijā.....	16
KOPSAVILKUMS	20

IZPĒTES DARBA PAMATOJUMS

Eiropas migrācijas tīkla (turpmāk – EMT) Latvijas kontaktpunkta izstrādātais ziņojums par trešo valstu valstspiederīgo – sieviešu migrantu integrāciju Latvijā tika izstrādāts, lai sniegtu informāciju EMT izpētes darbam par migranšu integrāciju Eiropas Savienībā (turpmāk – ES). EMT izpētes darbs tiks publicēts 2022. gadā.

Šajā pētījumā galvenā uzmanība pievērsta migranšu integrācijai galvenajās nozaru jomās, uz kurām attiecas ES rīcības plāns integrācijai un iekļaušanai 2021. –2027. gadam¹, tostarp izglītība un apmācība, nodarbinātība un prasmes, veselība un mājoklis kā pamats sabiedrības integrācijai. Pētījumā termins “integrācija” tiek lietots apzināti, atsaucoties uz integrācijas un iekļaušanas politiku un pasākumiem, kas adresēti sievietēm migrantēm.

ES gandrīz puse migrantu no trešām valstīm ir sievietes (10,6 miljoni jeb 49% no migrantu kopējā skaita uz 2020. gada 1. janvāri²).

Sievietes, tāpat kā vīrieši, migrē uz Eiropu dažādu iemeslu dēļ.³ Sievietes var ierasties kā ģimenes locekļi, algoti darbinieki, studentes, patvēruma meklētājas vai piederīgas citai migrantu grupai. Tas atspoguļojas migranšu juridisko statusu un tiesību dažādībā. Migranšu integrācijas problēmas atšķiras atkarībā no viņu pastāvīgā iedzīvotāja statusa vai migrācijas iemesla.^{4,5}

IZPĒTES DARBA MĒRĶI UN UZDEVUMI

Izpētes darba mērķis ir noskaidrot, vai un kādā mērā dalībvalstis savā integrācijas politikā un pasākumos ņem vērā migranšu atšķirīgo stāvokli. Dalībvalstu apkoptā informācija palīdzēs politikas veidotājiem izstrādāt integrācijas politiku un pasākumus, kas sekmīgāk atbalstītu migrantu viņu integrācijas procesā, ņemot vērā viņu specifiskos apstākļus. Tiks sniegts pārskats par valsts līmenī pieejamo pētījumu un statistiku par migrantu sieviešu integrācijas iespējām un problēmām.

Pētījuma galvenie mērķi ir šādi:

- noteikt pašreizējās integrācijas politikas ES dalībvalstīs, kas īpaši vērstas uz sievietēm;

¹ European Commission, 'EU Action plan on Integration and Inclusion 2021-2027', COM(2020) 758 final, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/?action=media.download&uuid=CDFE0088-C151-66D5-846F7C422DE2A423>, last accessed on 9 July 2021.

² Eurostat, 'Population on 1 January by age group, sex and citizenship', 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/migr_pop1ctz, last accessed on 21 July 2021 (without EL, HR, MT and PL).

³ European Commission, 'Integration of migrant women – A key challenge with limited policy resources', 2018, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/feature/integration-of-migrant-women>, last accessed on 9 July 2021.

⁴ European Economic and Social Committee, 'Opinion on Inclusion of migrant women in the labour market', 2015, p.5, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/inclusion-of-migrant-women-in-the-labour-market?lang=en>, last accessed on 9 July 2021; FRA, 'Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Migrant women – selected findings', 2019, p. 9–11, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-midis-ii-migrant-women_en.pdf, last accessed on 9 July 2021.

⁵ European Institute for Gender Equality (EIGE), 'Gender and Migration', 2020, p. 4, <https://eige.europa.eu/publications/gender-and-migration>, last accessed on 9 July 2020.

- sniegt labās prakses piemērus un pieredzi, ko ES dalībvalstis guvušas attiecībā uz sieviešu migrantu integrācijas pasākumiem valsts, kā arī reģionālā un vietējā līmenī;
- sniegt pārskatu par īpašām politikas jomām vai pasākumiem, kas izstrādāti, lai novērstu sieviešu migrantu integrācijas Covid-19 radītās negatīvās sekas.

IZPĒTES DARBA TVĒRUMS

Šajā pētījumā migrante ir definēta kā trešās valsts valstspiederīgā, kas sasniegusi 18 gadu vecumu un likumīgi uzturas kādā ES dalībvalstī. Pētījumā ir analizētas arī tās politikas jomas un pasākumi, kas nav paredzēti tikai trešo valstu valstspiederīgajiem, bet ietver tos kā daļu no plašākas mērķgrupas (piemēram, sievietes kopumā vai migrantu kopumā, kas var ietvert arī ES pilsoņus ar migrantu izcelsmi).

Integrācijas politika attiecas ne tikai uz mērķtiecīgām integrācijas stratēģijām un rīcības plāniem, bet arī uz plašākiem politikas instrumentiem, kas attiecas uz migrantu sieviešu integrāciju, piemēram, konkrētās nozares valdības programmām (veselības aprūpe, izglītība, nodarbinātība, mājokļi utt.). Pasākumi ietver sistemātiskas iniciatīvas (daudzgadu/ilgtermiņa), projektus (*ad hoc*) un leģislatīvus (strukturālus) pasākumus, ko izmanto integrācijas politikas īstenošanai (tostarp tādas, ko finansē valsts, bet īsteno nevalstiskās organizācijas).

Statistika atspoguļo datus par laika periodu no 2016.-2019./2020. un nacionālā konteksta laika tvērums ir no 2016. – 2021. gadam.

DEFINĪCIJAS

Izpētes darbā izmantotas šādas definīcijas, kas, ja vien nav norādīts citādi, ir atrodamas EMT Patvēruma un migrācijas terminu vārdnīcā⁶.

Divējāda pieeja dzimumu līdztiesībai	Papildināmība starp integrētu pieeju dzimumu līdztiesībai un īpašu dzimumu līdztiesības politiku un pasākumiem, tostarp pozitīviem pasākumiem. ⁷
Dzimums	Sociāli veidotie atribūti, lomas, darbības, pienākumi un vajadzība, kas, galvenokārt, ir saistītas ar to, ka konkrētā laikā konkrētā sabiedrībā vai kopienā ir vīrieši vai sievietes. ⁸

⁶ EMT Vārdnīca, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_en, pēdējo reizi skatīts 2021. gada 18. maijā.

⁷ EIGE, 'Glossary & Thesaurus – dual approach to gender equality', <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1092>, last accessed on 9 July 2021

⁸ EIGE, 'Glossary & Thesaurus - gender mainstreaming', <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1185>, last accessed on 9 July 2021.

Integrēta pieeja dzimumu līdztiesībai	Sistēmiski ņemt vērā atšķirības starp sieviešu un vīriešu nosacījumiem, situācijām un vajadzībām visās politikas jomās un darbībās.
Integrācija	ES kontekstā dinamisks divvirzienu process visu ES dalībvalstu imigrantu un iedzīvotāju savstarpējai iesaistīšanai.
Integrācijas rādītāji	Kritēriji, ko izmanto, lai novērtētu migrantu integrāciju konkrētās politikas jomās, piemēram, nodarbinātības, izglītības, sociālās integrācijas un aktīvas pilsonības jomā.
Migrants	ES kontekstā persona, kas izveido savu pastāvīgo dzīvesvietu ES dalībvalsts teritorijā uz laikposmu, kas ir vai ir paredzēts vismaz 12 mēnešus, un kas iepriekš ir bijusi rezidents citā ES dalībvalstī vai trešā valstī.
Trešās valsts pilsonis	Jebkura persona, kas nav Eiropas Savienības pilsonis

EMT 2021. gada izpētes darba vienotā specifikācija
INTEGRĀCIJAS POLITIKA UN PASĀKUMI MIGRANTĒM NO TREŠĀM
VALSTĪM
Nacionālais ziņojums par situāciju Latvijā

IEVADS

Nacionālais ziņojums Eiropas migrācija tīkla izpētes darbam "Integrācijas politika un pasākumi migrantēm no trešām valstīm" apskata Latvijā īstenoto integrācijas politiku, īpašu uzmanību pievēršot sieviešu integrācijas aspektiem.

Starp Eiropas Savienībā dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem gandrīz puse (49%) ir sievietes. Sievietes ieceļo ES dažādu apsvērumu vadītās. Vienas ieceļo ģimenes atkalapvienošanās nolūkos, citas, lai studētu vai strādātu, vai lai pieprasītu patvērumu. Līdz ar to sieviešu migranšu izaicinājumi integrācijas jomās atšķiras, un ir atkarīgi no jaunā likumīgā statusa un ieceļošanas iemesla.

Izpētes darba kontekstā tiek pētīta trešo valstu valstspiederīgās migrantes, kuras likumīgi uzturas ES dalībvalstī un Norvēģijā.

Izpētes darbā apskatītais laika posms ir no 2016. gada līdz 2021. gadam.

Migranšu integrācija Latvijā iekļaujas nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas ietvaros. Latvijā integrācijas politika tiek dēvēta par "saliedētas sabiedrības politiku". Šāds jēdziens Latvijas normatīvajos aktos parādījās līdz ar Satversmes preambulas pieņemšanu 2014. gadā.

Saliedētas sabiedrības politika Latvijā tiek īstenota decentralizētā veidā jeb kā horizontālā politika, kad katra ministrija savas kompetences ietvaros nodrošina arī integrācijas jautājumu risināšanu.

Integrācijas jomā Latvijā 2016. - 2021. gadā būtiski ir šādi tiesību akti un politikas plānošanas dokumenti:

- Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012. - 2018. gadam⁹;
- Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.-2018.gadam īstenošanas plāns 2017.-2018.gadam¹⁰;

⁹ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2011.gada 20.oktobra rīkojumu Nr.542 „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņēm 2012.-2018.gadam”, <https://likumi.lv/ta/id/238195-par-nacionalas-identitates-pilsoniskas-sabiedribas-un-integracijas-politikas-pamatnostadnem-2012-2018-gadam>

¹⁰ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2017.gada 31.maija rīkojumu Nr.268 „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.-2018.gadam īstenošanas plānu 2017.-2018.gadam”, <https://likumi.lv/ta/id/291179-par-nacionalas-identitates-pilsoniskas-sabiedribas-un-integracijas-politikas-pamatnostadnu-2012-2018-gadam-istenosanas>

- Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plāns 2019. – 2020. gadam¹¹;
- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam¹²;
- Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā¹³;
- Imigrācijas likums¹⁴;
- Patvēruma likums¹⁵;
- Izglītības likums¹⁶;
- Augstskolu likums¹⁷;
- Veselības aprūpes finansēšanas likums¹⁸;
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums¹⁹;
- Darba likums²⁰;
- Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums²¹.

Latvijas Republikas Kultūras ministrija ir vadošā valsts pārvaldes institūcija, kas izstrādā valsts politiku saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības jomā. Kopā ar Kultūras ministriju šajā procesā iesaistās arī Izglītības un zinātnes ministrija, Labklājības ministrija, Ekonomikas ministrija un Veselības ministrija. Atsevišķus integrācijas pasākumus projektu veidā nodrošina arī Sabiedrības integrācijas fonds un nevalstiskās organizācijas²². Integrācijas politikas jautājumi tiek praktiski risināti arī pašvaldību līmenī.

Nacionālajā ziņojumā integrācijas pieeja tiek apskatīta tādās jomās kā izglītība, nodarbinātība, uzņēmējdarbība, veselības aprūpe, mājokļa pieejamība, sociālā iekļaušanās, integrācijas un valodu kursi. Tāpat darbā ir informācija par trīs labās prakses piemēriem Latvijā, kad īstenotā projekta mērķgrupa ir migrantēs.

¹¹ Apstiprināts ar Ministru kabineta 2018.gada 18.jūlija rīkojumu Nr.345 „Par Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019.-2020.gadam”, <https://likumi.lv/ta/id/300483-par-nacionalas-identitates-pilsoniskas-sabiedribas-un-integrācijas-politikas-istenosanas-planu-2019-2020-gadam>

¹² Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2021.gada 5.februāra rīkojumu Nr.72 „Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēm 2021.-2027.gadam”. Pamatnostādnes ir politikas ietvars, kas nodrošina nacionālās identitātes, pilsoniskas sabiedrības un integrācijas politikas pēctecību un Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.-2027.gadam noteikto mērķu un uzdevumu ieviešanu, <https://likumi.lv/ta/id/320841-par-saliedetas-un-pilsoniski-aktivas-sabiedribas-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

¹³ 2015. gada 2. decembra Ministru kabineta rīkojums Nr. 759 Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā <https://likumi.lv/ta/id/278257-ricibas-plans-personu-kuram-nepieciešama-starptautiska-aizsardziba-parvietosana-un-uznemsana-latvija>

¹⁴ Imigrācijas likums, stājies spēkā 2003. gada 1. maijā, <https://likumi.lv/ta/id/68522-imigrācijas-likums>

¹⁵ Patvēruma likums, stājies spēkā 2016. gada 16. janvārī, <https://likumi.lv/ta/id/278986-patveruma-likums>

¹⁶ Izglītības likums, stājies spēkā 1999. gada 1. jūnijā, <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

¹⁷ Augstskolu likums, stājies spēkā 1995. gada 1. decembrī, <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums>

¹⁸ Veselības aprūpes finansēšanas likums, stājies spēkā 2018. gada 1. janvārī, <https://likumi.lv/ta/id/296188-veselibas-aprupes-finansesanas-likums>

¹⁹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, stājies spēkā 2003. gada 1. janvārī, <https://likumi.lv/ta/id/68488-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-likums>

²⁰ Darba likums, stājies spēkā 2002. gada 1. jūnijā, <https://likumi.lv/ta/id/26019-darba-likums>

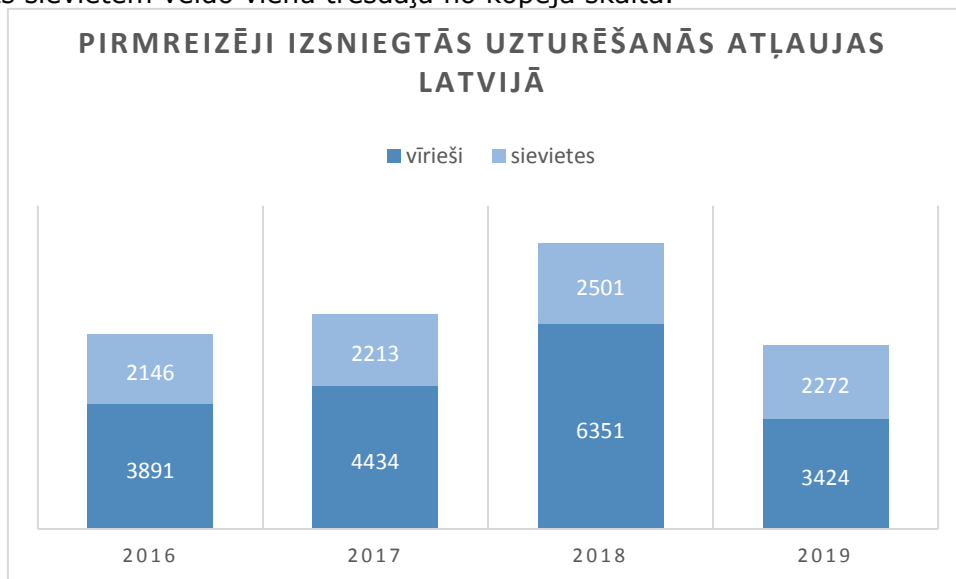
²¹ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums, stājies spēkā 2002. gada 1. jūlijā, <https://likumi.lv/ta/id/62539-bezdarbnieku-un-darba-mekletaju-atbalsta-likums>

²² Plašāka informācija par īstenotajiem projektiem pieejama <https://www.km.gov.lv/lv/media/14564/download>

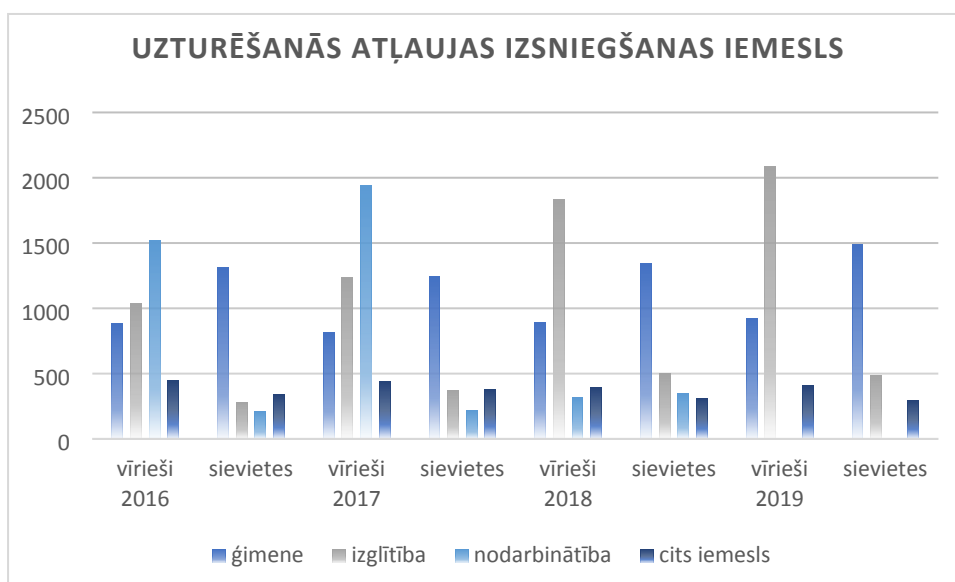
1. daļa: Migranšu integrācija: statistikas datu analīze

1. Statistikas datu analīze par pirmreizēji izsniegtām uzturēšanās atļaujām 2016. -2020. Kādi ir galvenie imigrācijas veidi, ko izmanto trešo valstu pilsoņi un kādas ir top 3 izcelsmes valstis.

Pēc *Eurostat* datu bāzē pieejamās statistikas laika posmā no 2016. gada līdz 2020. gadam visvairāk pirmreizēji izsniegtās uzturēšanās atļaujas ir 2018. gadā, sastādot kopā 8852²³, no tām 2501²⁴ ir izsniegtas sievietēm. Vidēji visos apskatītajos gados izsniegto pirmreizējo uzturēšanās atļauju skaits sievietēm veido vienu trešdaļu no kopējā skaita.

Salīdzinoši sievietes Latvijā visbiežāk ieceļoja ģimenes apstākļu dēļ un vismazāk sakarā ar algotu darbu. Savukārt, vīriešiem tieši pretēji - visizplatītākais ieceļošanas iemesls ir algots darbs.

²³ Izmantoti *Eurostat* dati, kas atšķiras no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājas lapā pieejamiem datiem, jo *Eurostat* apkopo statistiku pēc citiem atlasē kritērijiem. Šajā ziņojumā ir izmantoti *Eurostat*, lai sagatavojot sintēzes ziņojumu par situācijas apkopojumu visas Eiropas Savienības dalībvalstīs, dati būtu salīdzināmi.

²⁴ Izmantoti *Eurostat* dati

Top 3 izcelsmes valstis, kuru pilsoņiem ir izsniegtas uzturēšanās atļaujas Latvijā, ir Krievijas Federācija, Baltkrievijas Republika un Ukraina. 2020. gadā Covid-19 ietekmē ir samazinājies kopējais pirmreizēji izsniegto uzturēšanās atļauju skaits gan sievietēm, gan vīriešiem.

2. Statistikas datu analīze par trešo valstu pilsoņu proporcionālo sastāvu attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu Latvijā.

Kopējam Latvijas iedzīvotāju skaitam laika posmā no 2016. gada līdz 2020. gadam ir tendence samazināties. 2020. gadā Latvijā ir reģistrēti 1 907 675²⁵ iedzīvotāji, no kuriem 880 956²⁶ ir vīrieši un 1 026 719²⁷ ir sievietes. Savukārt, starp iedzīvotājiem trešo valstu pilsoņu skaits laika posmā no 2016. gada līdz 2020. gadam ir pieaudzis no 90 382²⁸ līdz 98 328²⁹.

3. Papildus statistikas dati par iedzīvotāju sastāvu raksturojošiem rādītājiem

Analizējot *Eurostat* datus, jāņem vērā, ka pozīcijā pie kopējā iedzīvotāju sadalījuma, kā trešo valstu pilsoņi, tiek ieskaitīti Latvijā dzīvojoši nepilsoņi. Viņu statuss sniedz labvēlīgākus nosacījumus nekā trešo valstu pilsoņiem, kuriem ir izsniegtas uzturēšanās atļaujas. Nepilsoņu īpatsvars uz kopējo iedzīvotāju skaitu ir ap 10% (197 888³⁰ nepilsoņu bija reģistrēti 2020. gada sākumā, no tiem 104 189³¹ sievietes).

Centrālā statistikas pārvalde ir publicējusi statistisko datu krājumu "Demogrāfija 2020"³², kurā publicēti dati par iedzīvotāju skaitu un tā izmaiņām, iedzīvotāju dzimuma, vecuma un etnisko sastāvu, demogrāfisko slodzi, noslēgtajām un šķirtajām laulībām, dzimstību, mirstību, ilgtermiņa migrāciju un valstisko piederību. Tomēr trešo valstu pilsoņi netiek izdalīti ko kopējā imigrantu skaita.

4. Trešo valstu pilsoņu raksturojošie rādītāji.

2016. – 2019. gadā atbilstoši *Eurostat* sniegtajiem datiem bezdarba rādītājs starp trešo valstu pilsoņiem ir samazinājies no 11,6% līdz 7%. Samazinājums ir noticis gan starp sievietēm, gan vīriešiem. Tajā pašā laikā ir samazinājies kopējais pašnodarbināto trešo valstu pilsoņu skaits no 11 100 līdz 9400. Taču proporcionāli tas ir samazinājies vīriešu starpā no 6700 līdz 4500 un pieaudzis starp sievietēm no 4400 līdz 4900. Laikā no 2016. gadam līdz 2019. gadam ir pieaudzis gan sievietes (no 20,6% līdz 22,9%) , gan vīriešu (no 15,9% līdz 17,1%) trešo valstu pilsoņu skaits, kuriem ir augstākā izglītība. Savukārt, procentuāls samazinājums ir novērots jautājumā par veselības pakalpojumu pieejamību, samazinoties to trešo valstu pilsoņu skaitam, kuri nav

²⁵ Izmantoti *Eurostat* dati

²⁶ Izmantoti *Eurostat* dati

²⁷ Izmantoti *Eurostat* dati

²⁸ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati, <https://www.pmlp.gov.lv/lv/uzturesanas-atlaujas>

²⁹ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati, <https://www.pmlp.gov.lv/lv/uzturesanas-atlaujas>

³⁰ Centrālās statistikas pārvaldes dati

³¹ Centrālās statistikas pārvaldes dati

³² Statistisko datu krājums "demogrāfija 2020", pieejams <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/publikacijas-un-infografikas/1648-demografija-2020>

varējuši atļauties veselības aprūpes pakalpojumus to dārdzības dēļ (vīriešiem no 8,4% līdz 4,3% un sievietēm no 7,5% līdz 4,2%).

5. Migranšu integrācijas galvenās iespējas un problēmas, kas identificētas pētījumos.

2020. gadā publicētājā novērtējumā par migrantu integrācijas indeksu (MIPEX)³³ Latvija no 100 punktiem ir saņēmusi vien 37, kas norāda, ka integrācijas politika vērtējamā kā drīzāk nelabvēlīga. Vismazāk punktu tika piešķirts politiskās līdzdalības dimensijā. Kā "drīzāk nelabvēlīga" vērtējamās darba tirgus mobilitātes, izglītības un veselības aprūpes dimensijas un piekļuve pilsonībai. Turklāt, lielākā daļa vērtējumu ir saglabājušies 2014. gada līmenī. Visaugstāk novērtētās migrantu integrācijas jomas ir diskriminācijas novēršana un ģimenes atkalapvienošana. Būtisks aspekts, ko iezīmē veiktais novērtējums ir, ka, neskatoties uz to, ka imigrantiem tiek nodrošinātas pamattiesības un aizsardzība, integrācijas politika nav vērsta uz līdzvērtīgu iespēju nodrošināšanu šobrīd un ilgtermiņā. Tāpat imigrantu integrācijas politika ir tikusi vērtēta kā pārāk sadrumstalota un ar pārāk lielu atkarību no projektu finansējuma.

Citā pētījumā ir secināts, ka trešo valstu pilsoņu integrācijas kontekstā būtiskākie izaicinājumi ir saistīti ar veiksmīgu iekļaušanos darba tirgū, veselības pakalpojumu pieejamību un ierobežoto sociālo aizsardzību.³⁴ Neskatoties uz to, ka iebrucējiem ir pieejams plašs praktisko prasmju uzlabošanas un atbalsta pasākumu piedāvājums, ir novērota nevienlīdzīga piekļuve darba tirgum, kas attiecīgi kavē likumīgu darba attiecību nodibināšanu. Savukārt, veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nevienlīdzība un atšķirības pieejamā sociālajā aizsardzībā saistītas ar trešās valsts pilsonim izsniegtās uzturēšanās atļaujas veidu.

Salīdzinoši sniegtie integrācijas atbalsta pasākumi un iespēja piedalīties integrācijas projektos plašākā mērogā ir pieejama personām, kuras Latvijā uzturas kā patvēruma meklētāji, un personām, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss.

2. daļa: Latvijas integrācijas politika

6. Valsts vispārējā organizatoriskā pieeja attiecībā uz integrācijas politiku: kas ir integrācijas politikas kompetentās iestādes, to kompetences.

Latvijā saliedētas sabiedrības politika tiek īstenota decentralizētā veidā jeb kā horizontālā politika. Katra ministrija savas kompetences ietvaros nodrošina arī integrācijas politikas jautājumu risināšanu.

Latvijas Republikas Kultūras ministrija ir valsts pārvaldes institūcija, kas ir atbildīga par saliedētas sabiedrības politiku. Kopā ar Kultūras ministriju saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības procesā iesaistās arī Izglītības un zinātnes ministrija (izglītības jautājumos), Labklājības ministrija (nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jautājumos), Ekonomikas ministrija (mājokļa jautājumos) un Veselības ministrija (veselības aprūpes

³³ Migrantu integrācijas indekss – Latvija, <https://www.mipex.eu/latvia>

³⁴ Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā, 2017. gads, Pētījuma rezultātu ziņojums, https://www.km.gov.lv/sites/km/files/typ_petijuma_zinojums_2017-biss1.pdf

jautājumos). Atsevišķus integrācijas pasākumus projektu veidā nodrošina arī Sabiedrības integrācijas fonds un nevaldības organizācijas.

Kultūras ministrija ir Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda (PMIF) 2014.-2020. gada plānošanas perioda deleģētā iestāde Latvijā. PMIF ietvaros kopš 2016. gada tiek ieviesti projekti, kas atbalsta imigrantu iekļaušanos uzņemošajā sabiedrībā, nodrošinot pilnvērtīgu informāciju par atbalsta un integrācijas pasākumiem, piedāvājot integrācijas un latviešu valodas kursus, kā arī apmācības speciālistiem, kas strādā ar mērķa grupu, žurnālistiem un redaktoriem.

Integrācijas politikas jautājumi, kas saistīti ar iekļaušanos vietējā sabiedrībā, tiek praktiski risināti arī pašvaldību līmenī.

Migranšu integrācija Latvijas integrācijas politikā atsevišķi netiek izdalīta. Sieviešu integrācija ir iekļauta kopējā saliedētas sabiedrības politikā.

7. Dzimumu līdztiesības nozīme integrācijas politikā.

Latvijā saliedētas sabiedrības politikā tiek ievērota dzimumu līdztiesība, pievēršot vienlīdzīgu uzmanību gan ieobraucējiem vīriešiem, gan sievietēm. Lai noritētu veiksmīga ieceļotāju iekļaušanās vietējā sabiedrībā, atbilstošu prasmju attīstība un atbalsts ir nepieciešams vienlīdzīgi abu dzimumu pārstāvjiem.

2021. gada 17. augustā Ministru kabinets apstiprināja Plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam.³⁵ Atbilstoši plānam īpaša uzmanība tiks pievērsta dzimumu līdztiesības veicināšanai darba tirgū, mazinot dzimumu stereotipus un īstenojot mērķētus pasākumus, lai mazinātu dzimumu segregāciju darba tirgū, darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem un sniegtu atbalstu veiksmīgākai darba un ģimenes dzīves saskaņošanai.³⁶

8. Migranšu integrācijas iespējas šādās nozarēs: darba tirgus, uzņēmējdarbība, izglītība un profesionālā apmācība, valodu apmācība, mājoklis, veselība, pilsoniskā integrācija.

Darba tirgus integrācijas jomā atbalsta pasākumus piedāvā Nodarbinātības valsts aģentūra atbilstoši personas noformētajam statusam - bezdarbnieks vai darba meklētājs. Piedāvātie nodarbinātības atbalsta pasākumi ir atbilstoši personas vēlmēm, spējām, iepriekšējai pieredzei un izglītībai, kā arī specifiskajām prasībām, ja tādas ir noteiktas (piemēram, pasākumi personām ar invaliditāti). Personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu ir tiesības saņemt tos pašus atbalsta pasākumus, kuri ir pieejami Latvijas valstspiederīgajiem, ieskaitot personas prasmju un

³⁵ Apstiprināts ar 2021. gada 21. augusta Ministru kabineta rīkojumu Nr. 578 Par Plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021. – 2023. gadam, <https://likumi.lv/ta/id/325509-par-planu-sieviesu-un-viriesu-vienlidzigu-tiesibu-un-iespeju-veicinasanai-20212023-gadam>

³⁶ Publikācija "Tuvākajos gados uzmanība tiks pievērsta dzimumu līdztiesības veicināšanai darba tirgū, <https://lvportals.lv/dienaskartiba/331385-tuvakajos-gados-uzmaniba-tiks-pieversta-dzimumu-lidztiesibas-veicinasanai-darba-tirgu-2021>

motivācijas izzināšanu, individuālā darba meklēšanas plāna sastādīšanu, karjeras konsultācijas un palīdzību darba meklēšanā.³⁷

Atsevišķi nodarbinātības atbalsta pasākumi ir pieejami patvēruma meklētājiem: ievadkurss "Darba tirgus Latvijā" un individuālās konsultācijas Patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā "Mucenieki" (pēc pieprasījuma), kā arī tiek organizētas patvēruma meklētāju vizītes pie darba devējiem. Papildus tam tiek veidota sadarbība ar darba devējiem. Bezdarbniekiem ar bēgļa vai alternatīvo statusu tiek sniegta palīdzība darba interviju laikā.

Trešo valstu pilsoņu **uzņēmējdarbības** veicināšanai Nodarbinātības valsts aģentūra pakalpojuma "Pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai" ietvaros piedāvā sniegt konsultatīvus un finanšu atbalsta pasākumus, kas palīdz bezdarbniekiem ar iepriekšēju sagatavotību³⁸ un ievirzi komercdarbības veikšanā uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību un veiksmīgi darboties izvēlētajā jomā ne mazāk kā divus gadus.

Pasākuma ietvaros bezdarbniekiem tiek sniegtas konsultācijas biznesa plāna sagatavošanā un īstenošanā, finansiālais atbalsts (grants) biznesa plāna īstenošanai – līdz 5000 EUR, atbilstoši apstiprinātajai biznesa plāna tāmei, mēneša dotācija pasākuma īstenošanas sākumposmā (pirmajos sešos mēnešos) - valstī noteiktās minimālās darba algas apmērā.

Augstākās izglītības iegūšana ārvalstniekiem ir maksas pakalpojums, kas tiek īstenots saskaņā ar noslēgto līgumu ar attiecīgo augstākās izglītības iestādi.

Augstskolu likums paredz nosacījumus ārvalstniekiem, kuriem ir izsniegta termiņuzturēšanās atļauja, proti, viņus Latvijas augstskolās un koledžās var uzņemt, ja:

- personas vidējās izglītības dokumenti atbilst Latvijas standartiem;
- personas zināšanas atbilst attiecīgās augstskolas vai koledžas uzņemšanas noteikumu prasībām;
- persona pietiekami labi pārvalda valodu, kurā norisināsies mācības.

Uz ārvalstniekiem, kuriem ir izsniegta pastāvīgā uzturēšanās atļauja, attiecas tādi paši nosacījumi kā uz Latvijas Republikas pilsoņiem.

Savukārt, Nodarbinātības valsts aģentūra piedāvā **profesionālās pilnveides kursus** reģistrētiem bezdarbniekiem un darba meklētājiem. Tie ir mācību pasākumi, kā jaunas profesijas apguve (tālākizglītības formā), profesionālā pilnveide, papildus prasmju (latviešu valodas, svešvalodu, datoru, vadīšanas kategoriju u.c.) apguve, tiešsaistes platformu kursu, apmācības pie darba devēja.

³⁷ Laika posmā no 2016.gada līdz 2021.gada jūnija beigām atbalsts tika sniegts 84 sievietēm un 147 vīriešiem ar bēgļa vai alternatīvo statusu.

³⁸ Atbalsts tiek sniegts bezdarbniekiem, kuri ir ieguvuši atbilstošu izglītību vai pabeiguši NVA piedāvātās profesionālās vai neformālās izglītības programmas (piemēram, projektu vadības vai citus kursus).

COVID-19 izraisītās pandēmijas rezultātā būtisks papildinājums 2020. gadā bija attālināto mācību platformu izglītības programmu piedāvājums³⁹ bezdarba riskam pakļautajām personām, bezdarbniekiem un darba meklētājiem, kas nodrošina attālinātas iespējas pilnveidot profesionālās prasmes un iemaņas, un apgūt jaunas zināšanas. Viens no tiešsaistes pasākumu mērķiem ir dažādot mācību kursu piedāvājumu atbilstoši mērķa grupu vajadzībām, tostarp darba un ģimenes dzīves līdzsvarošanai sievietēm un vīriešiem, personām bērna kopšanas atvaļinājumā, kas audzina bērnus, personām ar invaliditāti, utt. Lielākā daļa (70%) tiešsaistes *Coursera* kursu dalībnieku 2020. gadā bija sievietes.

Latviešu valodas apguves iespējas tiek piedāvātas trešo valstu pilsoņiem, kas likumīgi uzturas Latvijā. Latviešu valodas kursu nodrošināšana ir iekļauta Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēs 2021.-2027.gadam.

Papildus latviešu valodas kursus reģistrētiem bezdarbniekiem un darba meklētājiem organizē Nodarbinātības valsts aģentūra. Aģentūras piedāvātie latviešu valodas kursi ir bez starpniekvalodas. Kursu saturu 2017. gadā pilnveidoja atbilstoši klientu vajadzībām, sadalot mācības 6 apakšlīmeņos. Kursos var piedalīties arī personas ar bēgļa vai alternatīvo statusu, kas nav reģistrējušies kā bezdarbnieki.

2018. gadā aģentūra uzsāka jaunu pakalpojumu "Latviešu valodas mentors nodarbinātajiem bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu", kas fokusējas uz adaptāciju darba vidē un profesionālās leksikas attīstību.

Atsevišķi latviešu valodas kursi pieejami patvēruma meklētāji. Latviešu valodas kursu ietvaros personām ir iespēja apgūt darba un sadzīves vidē nepieciešamās valodas zināšanas un iemaņas, kā arī vienlaikus attīstīt galvenās valodas apguves prasmes.

Ārvalstu studentiem, kuri Latvijā ierodas studēt, latviešu valodas kursi tiek piedāvāti izvēlētās mācību programmas ietvaros.

Papildus latviešu valodas kursus ārzemniekiem piedāvā atsevišķas pašvaldības un nevalstiskās organizācijas. Latviešu valodas aģentūra ir sagatavojusi elektroniskus latviešu valodas mācības materiālus pašmācībai.

COVID-19 ietekmē latviešu valodas kursi 2020. un 2021. gadā tika pielāgoti attālinātam tiešsaistes mācību formātam.

Mājoklis. Trešo valstu pilsoņiem, kārtojot dokumentus uzturēšanās atļaujai, ir jāpierāda, ka viņiem ir pietiekoši daudz līdzekļu, lai sevi un savu ģimeni uzturētu un aprūpētu, tajā skaitā nodrošinātu sev atbilstošu mājokli.

³⁹ Plašāka informācija par atvērto tiešsaistes kursu platformām pieejama <https://www.nva.gov.lv/lv/atbalsts-programmu-apguvei-atverto-tiesasistes-kursu-platformas-0>

Latvijā ārvalstniekiem, kuriem ir izsniegta patstāvīgā uzturēšanās atļauja, ir pieejama valsts garantētā **sociālā palīdzība un sociālie pakalpojumi** līdzvērtīgi kā Latvijas Republikas pilsonim. Atšķirīga situācija ir gadījumā, ja ārvalstniekam ir izsniegta termiņuzturēšanās atļauja. Tādā gadījumā personai nav pieejama valsts garantētā sociālā palīdzība un pakalpojumi pilnā apmērā.

Savukārt, personām, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, ir pieejams vienreizējs finansiāls atbalsts⁴⁰ pēc statusa piešķiršanas un ikmēneša pabalsts⁴¹, kuru personai ar bēgļa statusu izmaksā 10 mēnešus un personai ar alternatīvo statusu 7 mēnešus 12 mēnešu periodā no dienas, kad piešķirts statuss.

Personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu atbalstu dzīvesvietas atrašanās sniedz sociālie darbinieki.

Valsts apmaksātus **veselības aprūpes pakalpojumus** var saņemt trešo valstu pilsoņi, kuriem ir izsniegta pastāvīgā uzturēšanās atļauja. Tāpat tiesības saņemt veselības aprūpes pakalpojumus valsts obligātās veselības apdrošināšanās ietvaros ir nodarbinātam trešās valsts pilsonim.

Nodarbināta trešās valsts pilsoņa laulātajam, kuram ir termiņuzturēšanās atļauja, valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus ir tiesības saņemt, ja viņš audzina bērnu vecumā līdz septiņiem gadiem vai vismaz trīs bērnus vecumā līdz 15 gadiem.

Trešās valsts pilsonim, lai saņemtu termiņuzturēšanās atļauju Latvijā, ir nepieciešama par saviem līdzekļiem iegādāta veselības apdrošināšanas polise, kas garantē ar veselības aprūpi saistīto izdevumu segšanu.

Ja trešās valsts valstspiederīgā ir Latvijas pilsoņa laulātā ar termiņuzturēšanās atļauju, tad viņai ir iespējams saņemt valsts apmaksātus grūtnieču aprūpes pakalpojumus un dzemdību palīdzību.

Integrācijas kursi ir pieejami visiem trešo valstu pilsoņiem, kas likumīgi uzturas Latvijā. Integrācijas kursu nodrošināšana ir iekļauta Saldedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēs 2021.-2027.gadam. Valsts vai pašvaldības līdzfinansētus integrācijas kursus nodrošina nevalstiskās organizācijas. Kursu ilgums vidēji ir 16 līdz 30 akadēmiskās stundas. Integrācijas kursus tiek apskatītas šādas tēmas:

- Latvijas vēsture, kultūra un vērtības;

⁴⁰ 2017. gada 6. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr. 302. Noteikumi par vienreizējo finansiālo atbalstu un pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai bēglim un alternatīvo statusu ieguvušai personai <https://likumi.lv/ta/id/291311-noteikumi-par-vienreizejo-finansialo-atbalstu-un-pabalstu-uzturesanas-izmaksu-segsanai-beglim-un-alternativo-statusu-ieguvusai-personai>

⁴¹ Pabalsts bēglim vai personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, <https://www.vsaa.gov.lv/lv/plasaks-apraksts-pabalsts-beglim-vai-personai-kurai-pieskirts-alternativais-statuss>

- valsts pārvalde un tiesiskums (Latvijas Republikas Satversme, demokrātija, iecietības veicināšana un diskriminācijas mazināšana, tiesa, policija, nelikumīgas darbības, vardarbība un naida noziegumi);
- izglītības, sociālie un veselības aprūpes pakalpojumi (tostarp maksas vai bezmaksas, apdrošināšana, atbalsts un konsultācijas);
- latviešu valodas zināšanas darbā un ikdienas dzīvē (prasības, mācīšanās iespējas, arī pašmācības iespējas);
- uzņēmējdarbības iespējas (tiesiskais regulējums, sociālā uzņēmējdarbība, biznesa inkubatori un citi atbalsta veidi);
- sabiedrība un ikdienas dzīve (dzimumu līdztiesība, attiecības starp vīriešiem un sievietēm, ģimene, laulība);
- atpūtas laiks (aktīva atpūta, sporta un kultūras pasākumi, sabiedriski pasākumi);
- līdzdalība vietējās kopienas pasākumos, līderība un sadarbības prasmes.

Papildus atbalsta pasākumi ir pieejami patvēruma meklētājiem⁴² un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu⁴³, ko sniedz **sociālais darbinieks un sociālais mentors**⁴⁴. Pakalpojuma nodrošināšanu pārtrauc, ja pakalpojuma saņemšanas laikā patvēruma meklētājs, bēglis vai persona ar alternatīvo statusu pamet Latviju. Pakalpojumi tiek sniegti kopš 2016. gada 1. ceturkšņa.

Sociālie darbinieki un sociālie mentori sniedz:

- psihoemocionālo atbalstu visiem klientiem,
- palīdzību dažādu formalitāšu kārtošānā valsts un pašvaldības institūcijās,
- palīdzību mājokļa atrašanās un iekārtošanā;
- bankas kontu atvēršanu;
- siltā apģērba sagādi,
- regulāru informācijas nodošanu par valdības ierobežojumiem saistībā COVID vīrusa izplatību u.c.

Sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumi ir īpaši nozīmīgi ģimenēm ar bērniem un mazāk aizsargātām personām, tajā skaitā sievietēm. Kopš pakalpojuma sniegšanas uzsākšanas 2016. gada aprīlī, to ir saņēmusi 1226 persona, no tām 437 sievietes vecumā no 0-68 gadiem. Atbilstoši pieejamai informācijai 2021. gada nogalē Latvijā likumīgi dzīvoja 28 migrantes (vecumā no 20 – 62 gadiem), kuras bija saņēmušas vai tobrīd turpināja saņemt sociālā

⁴² Patvēruma meklētājs sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu var saņemt trīs mēnešus no ierašanās brīža Latvijā vai līdz brīdim, kad tiek piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss.

⁴³ Pēc bēgļa vai alternatīvā statusa iegūšanas sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu ir tiesības saņemt vēl 12 mēnešus.

⁴⁴ Plašāka informācija par sociālā darbinieka un sociālā mentora sniegtajiem pakalpojumiem, <https://www.sif.gov.lv/lv/begliem-patveruma-mekletajiem-un-personam-ar-alternativo-statusu>

darbinieka un sociālā mentora pakalpojumus. No minētajām sievietēm 25 darba spējīgā vecumā, 2 pensionāres un 1 studente. Viņu izcelsmes valstis ir - Afganistāna, Baltkrievija, Krievija, Ķīna, Turcija, Uzbekistāna.⁴⁵

3. daļa: Integrācijas pasākumi Latvijā

9. Valsts, Eiropas Savienības struktūrfondu/programmu finansējums pasākumiem, lai atbalstītu migranšu integrāciju.

Latvijā netiek īstenota pilnībā no valsts budžeta finansēta trešo valstu pilsoņu integrācijas programma. Integrācijas kursi, valodas kursi, galvenokārt, notiek ar Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda atbalstu. Savukārt, atbalsta pasākumi nodarbinātības veicināšanai saņem līdzfinansējumu no Eiropas Sociālā fonda.

Pasākumi starptautiskās aizsardzības saņēmējiem tiek īstenoti saskaņā ar Rīcības plānu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai (apstiprināts ar Ministru kabineta 2015.gada 2.decembra rīkojumu Nr. 759). Finansējums Rīcības plānā ietvertajiem pasākumiem tiek nodrošināts no valsts budžeta, kā arī ES fondu līdzekļiem.⁴⁶

Kultūras ministrija kā Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda deleģētā iestāde Latvijā integrācijas jomā kopš 2016.gada ievieš projektus, kas atbalsta imigrantu integrāciju, nodrošinot pilnvērtīgu informāciju par atbalsta un integrācijas pasākumiem, piedāvājot integrācijas un latviešu valodas kursus, kā arī apmācības speciālistiem, kas strādā ar mērķa grupu, žurnālistiem un redaktoriem, un koordinē trešo valstu pilsoņu integrācijas pasākumu īstenošanu atbilstoši politikas plānošanas dokumentos noteiktajiem uzdevumiem.

Kultūras ministrija regulāri rīko atklātus projektu konkursus šādās aktivitātēs:

- „Trešo valstu valstspiederīgo iesaistīšana Latvijas sabiedriskajā dzīvē, tai skaitā atbalsts mazāk aizsargātu personu (sievietes, bērni, veci cilvēki) un starptautiskās aizsardzības personu līdzdalības nodrošināšanai”,
- „Nacionāla līmeņa koordinācijas sistēmas izveide, lai nodrošinātu atbalstu imigrantu līdzdalībai, kas saņēmuši tiesības uzturēties Latvijas teritorijā”,
- „Latviešu valodas lietošanas publiskajā telpā, tai skaitā daudzveidīgu pieeju latviešu valodas apguvē, attīstīšana” ,
- „Atbalsta pasākumi starptautiskās aizsardzības personām (bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss)”
- „Trešo valstu valstspiederīgo integrēšana Latvijas sabiedrībā, šajā procesā iesaistot plašsaziņas līdzekļus”.⁴⁷

10. Atbalsta pasākumi Covid-19 pandēmijas radīto seku mazināšanai

⁴⁵ Dati pēc Sabiedrības integrācijas fonda sniegtās informācijas

⁴⁶ 2015. gada 2. decembra Ministru kabineta rīkojums Nr. 759 Rīcības plāns personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā <https://likumi.lv/ta/id/278257-ricibas-plans-personu-kuram-nepieciesama-starptautiska-aizsardziba-parvietosana-un-uznemsana-latvija>

⁴⁷ Informācija par konkursiem pieejama Kultūras ministrijas tīmekļvietnē: <https://www.km.gov.lv/lv/pmif-konkursi>

2020. gada aprīlī ārkārtējās situācijas laikā pašvaldībām tika dotas tiesības piešķirt vienreizēju pabalstu krīzes situācijā nonākušajiem ārvalstu studentiem, kuri Covid-19 izplatības dēļ bija palikuši Latvijā, studēja attālināti un kuriem nebija iztikas līdzekļu pamatvajadzību nodrošināšanai. Pabalsta apmērs vienai personai bija 128 euro.

Ārkārtējās situācijas laikā 2021. gadā saistībā ar Covid-19 infekcijas izplatību daudzas ģimenes sastapās ar sarežģītām situācijām, tostarp arī personas un ģimenes, kurām Latvijā ir piešķirts alternatīvais statuss. Lai novērstu nevienlīdzīgu attieksmi un sniegtu atbalstu arī šai grupai, Saeima 2021.gada 16. decembrī pieņēma grozījumus "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā"⁴⁸, paredzot vienreizēju atbalstu 500 euro apmērā par bērniem, kuriem piešķirts alternatīvās personas statuss, un vienreizēju pabalstu 200 euro apmērā pensijas vecumu sasniegušām personām un personām ar invaliditāti, kurām ir piešķirts alternatīvais statuss.

11. Plānotās izmaiņas normatīvajos aktos

Ziņojumā apskatītajā laika periodā no 2016. gada līdz 2021. gadam integrācijas politika Latvijā tiek īstenota saskaņā ar Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas īstenošanas plānu 2019. – 2020. gadam. Ministru kabinets 2021. gada 5. februārī apstiprināja "Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam"⁴⁹. Pamatnostādnes nodrošina nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pēctecību. Tās veidotas, ievērojot saliedētas sabiedrības politikas virsmērķi – tā ir nacionāla, solidāra, atvērta un pilsoniski aktīva sabiedrība. Pamatnostādnes paredz šādus rīcības virzienus: nacionālā identitāte un piederība, demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums, integrācija.

Nākotnē ir paredzamas izmaiņas normatīvajos aktos, kas var skart migranšu integrāciju Latvijā:

- Tiek plānota jauna Imigrācijas likuma pieņemšana.
- 2021. gada decembrī Saeimā ir iesniegti priekšlikumi, lai izlīdzinātu atšķirības valsts garantētos sociālos pabalstos, kas pieejami personām, kurām ir piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss. Priekšlikumi paredz noteikt atsevišķu valsts sociālo pabalstu piešķiršanu un kritēriju pārskatīšanu atbalsta sniegšanai personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss. Proti, priekšlikums paredz izmaksāt bērna piedzimšanas pabalstu un apbedīšanas pabalstu, kā arī regulāri izmaksājamus valsts sociālos pabalstus, ja termiņuzturēšanās atļauja piešķirta atkārtoti. Vienlaikus priekšlikums paredz izmaksāt iepriekš minētos pabalstus arī alternatīvo statusu ieguvušas personas laulātajam un

⁴⁸ 2021. gada 16. decembra Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā <https://likumi.lv/ta/id/328521-grozijumi-covid-19-infekcijas-izplatibas-seku-parvaresanas-likuma>

⁴⁹ 2021. gada 5. februāra Ministru kabineta rīkojums Nr. 72 Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēm 2021.-2027. gadam <https://likumi.lv/ta/id/320841-par-saliedetas-un-pilsoniski-aktivas-sabiedribas-attistibas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>

bērniem, kuriem atbilstoši Patvēruma likuma regulējumam tiek piešķirta tikai termiņuzturēšanās atļauja (nevis alternatīvais statuss), ja laulātais un bērns Latvijā ieradusies ģimenes atkaļapvienošanās rezultātā. Paredzēts, ka jaunie noteikumi stātos spēkā 2024.gada 1.janvārī.

- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāna 2021. - 2023.gadam projektā ir plānota vienas pieturas aģentūras izveide. Tās mērķis būs veicināt jauniebraucēju iekļaušanos vietējā sabiedrībā, nodrošinot vienotu un kvalitatīvu pakalpojumu grozu. Tāpat tiek plānots pārskatīt un pilnveidot arī konsultatīvā mehānisma darbību. Paredzams, ka Kultūras ministrijai būs jā sagatavo Ministru kabineta noteikumu projekts par agrīnās integrācijas programmu.

12. Labās prakses piemēri Latvijā.

1. piemērs – projekts "Pabūsim kopā"⁵⁰

Projektu īstenoja Latvijas Sarkanais krusts ar Rīgas Domes finansējumu no 2020. gada 1. jūnija līdz 30. novembrim.

Projekta tiešais mērķis bija veicināt bēgļu, patvēruma meklētāju un trešo valstu pilsoņu aktīvu iesaistīšanos sabiedriskās aktivitātēs, apmeklējot piedāvātās nodarbības, iedrošināt viņus un nodrošināt iespēju iepazīt veidus, kā lietderīgi pavadīt savu brīvo laiku ar vietējiem iedzīvotājiem, sekmējot viņu integrāciju vietējā sabiedrībā.

Projekta ietvaros tika organizēta sieviešu atbalsta grupa, kas tikās vienu reizi mēnesī, lai diskutētu par tādām tēmām kā bērnu audzināšana, psiholoģija, izglītība, nodarbinātība, prasmju un zināšanu pilnveidošana.

Būtiskākie projekta rezultāti, uz kuriem norādīja projekta īstenotājs;

- Tika iesaistītas 22 trešo valstu valstspiederīgās, sievietes ar bēgļa vai patvēruma meklētāja statusu un viņu tulki (3 personas);
- Tika paaugstināts mērķa grupas pašnovērtējuma un pašapziņas līmenis;
- Tika veicināta mērķa grupas sadarbības, komunikācijas un līdzdalības prasmju uzlabošanās;
- Notikušas piecas sieviešu atbalsta grupas tikšanās, kurās tika runāts par astoņām dažādām tēmām;
- Sieviešu atbalsta grupā tika secināts, ka visnoderīgākā nodarbība bija par mazo uzņēmējdarbību, kā arī dzirdēt pieredzes stāstu no jaunās uzņēmējas, kūku cepējas, kūku

⁵⁰ Latvijas Sarkanā krusta projekts "Pabūsim kopā" <https://www.redcross.lv/darbibas-jomas/projekti/projekts-pabusim-kopa/>

dizaineres un konditorejas "Kapok?" dibinātājas Natrada Rienthong no Taizemes. Tāpat noderīga esot bijusi tikšanās par bērnu audzināšanu un, protams, par sociālo aprūpi un pieejamajiem sociālajiem pakalpojumiem. Protams, arī pārējās nodarbības bijušas noderīgas un bijis prieks būt kopā.

- Jautājot, ko dalībnieces vēl gribētu apmeklēt, kad tiks rīkots nākamais šāda veida projekts, tika secināts, ka tas, kas šobrīd pietrūkst, ir sarunu klubi, kur praktizēt latviešu sarunvalodu, kā arī pietrūkst apkopotas informācijas par to, kur meklēt padomus, kas saistīti ar dažādiem normatīvajiem aktiem un likumdošanu.

2. piemērs – projekts "Viena (pa)saule visiem" ⁵¹

Projektu īstenoja Latvijas Sarkanais krusts ar Rīgas Domes finansējumu no 2021. gada 1. aprīļa līdz 15. novembrim.

Projekta virsmērķis ir veicināt bēgļu, patvēruma meklētāju un trešo valstu valstspiederīgo, vecumā no 7-50 gadiem, dzīves kvalitātes paaugstināšanos un integrāciju sabiedrībā, sekmējot saliedētākas sabiedrības veidošanos Rīgā.

Projekta tiešais mērķis ir veicināt bēgļu, patvēruma meklētāju un trešo valstu valstspiederīgo aktīvu iesaistīšanos sabiedriskās aktivitātēs, apmeklējot piedāvātās nodarbības, iedrošināt viņus un nodrošināt tiem iespēju iepazīt veidus, apgūstot jaunas un noderīgas prasmes, lai veiksmīgi iesaistītos darba tirgū vai uzsāktu savu uzņēmējdarbību, kā lietderīgi pavadot savu brīvo laiku ar vietējiem iedzīvotājiem, tādējādi sekmējot viņu integrāciju vietējā sabiedrībā.

Mērķa grupas sievietēm projekta ietvaros tiek organizēti šūšanas kursi 2 mēnešu garumā, kā arī uzņēmējdarbības apmācības par 5 tēmām –

1. uzņēmējdarbības pamati,
2. biznesa plāna izveide,
3. rentabilitātes plānošana,
4. likumiskais ietvars un nodokļi,
5. pieredzes stāsts no mazā uzņēmuma īpašnieka.

Projekta ietvaros vismaz viena grupas dalībniecēm ir ieguvusi darbu šūšanas cehā.

3. piemērs – Mākslas koučings kā atbalsta rīks integrācijai ⁵²

⁵¹ Latvijas Sarkanā krusta projekts "Viena (pa)saule visiem" <https://www.redcross.lv/darbibas-jomas/projekti/projekts-viena-pasaule-visiem/>

⁵² Projekts Mākslas koučings kā atbalsta rīks integrācijai <https://patverums-dm.lv/lv/makslas-koucings-ka-atbalsta-riks-integracijai>

Projektu īstenoja nevalstiskā organizācija "Patvērums "Drošā māja"" ar programmas "Nordplus" finansējumu no 2019. gada 1. oktobra līdz 2021. gada 30. augustam.

Projekts "Mākslas koučings kā atbalsta rīks integrācijai" ir par migranšu iesaistīšanos darba tirgū, izmantojot dažādas interaktīvas atbalsta metodes. Projekta mērķgrupa ir migrantes, kas ir darba meklējumos vai vēlas mainīt savu esošo karjeru. Projekta ietvaros ir izstrādāta jauna mācību programma, kas paredz sniegt atbalstu sievietēm, kuras iebraukušas uz dzīvi valstī un vēlas veiksmīgi iekļauties darba vidē un vietējā sabiedrībā. Programmas izstrādē iesaistītas visas projekta dalībvalstis - Latvija, Lietuva un Zviedrija. Mācību programmas ietvaros izstrādāti kopumā 12 apmācību moduļi, kas piedāvās iespējas sieviešu karjeras izaugsmei, izmantojot mākslas koučingu.

Projekta ietvaros notika izstrādātās mācību programmas aprobācija četrās radošās darba sesijās, kurās uzdotie uzdevumi palīdzēja sievietēm saprast, vai izvirzītie mērķi, plānojot biznesu vai meklējot darbu, ir īstenojami realitātē. Kā atzina pašas dalībnieces, sesiju laikā iegūtās zināšanas un treniņš, izpildot uzdevumus un atbildot uz jautājumiem, palīdzējis novērtēt savus jau uzsāktos mērķus, viesā skaidrību tajā, kāpēc neizdodas sasniegt vēlamos rezultātus.

Projekta organizatori uzskata, ka projekta mērķis ir sasniegts, jo papildus formālajiem projekta mērķiem, projekta dalībniecēm ir paplašinājies kontaktu loks, kas ir būtisks aspekts sekmīgai integrācijai vietējā kopienā. Uz kā vienu no šķēršļiem organizatori norādīja, ka ne visām dalībniecēm valodu zināšanas ir pietiekami labā līmenī, lai kvalitatīvi apgūtu projektā paredzēto programmu.

KOPSAVILKUMS

Latvijā trešo valstu valstspiederīgo sieviešu integrācija iekļaujas kopējā saliedētas sabiedrības politikā un piedāvātajos integrācijas pasākumos. Plašāks integrāciju veicinošs pasākumu kopums, kā latviešu valodas kursi, integrācijas kursi un nodarbinātību veicinošs atbalsts, ir pieejams sievietēm patvēruma meklētājām un tām, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss. Bet arī šie pasākumi tiek īstenoti sievietēm un vīriešiem kopā. Nereti projektu veidā tiek organizēti integrācijas pasākumi jauniešiem un ģimenēm ar bērniem.

Būtisks posms sekmīgai migranšu integrācijai, sākotnēji ierodoties Latvijā, ir informatīvs atbalsts - kvalitatīvas informācijas pieejamība. Latvijā nepieciešamās informācijas izplatīšanu veiksmīgi nodrošina valsts un pašvaldību iestādes, augstākās izglītības mācību iestādes un nevalstiskās organizācijas.

Izaicinājumi, uz ko ir norādījuši projektu īstenoņi, migranšu sekmīgai integrācijai darba tirgū var būt - nepietiekamas latviešu valodas vai citas svešvalodas zināšanas, praktisko iemaņu trūkums, ļoti zems izglītības līmenis, neatbilstoša izglītība vai izglītību apstiprinošu dokumentu trūkums, veselības problēmas. Savukārt, sievietes, kuras ģimenē audzina lielāku bērnu skaitu, nevar nokļūt un veltīt pilnvērtīgu laiku dalībai integrācijas pasākumos.

Trešo valstu pilsoņu nodarbinātībai pastāv vairāki ierobežojumi: pirmkārt, daļai ārzemnieku ir vajadzīga darba atļauja, otrkārt, daudzās profesijās ir nepieciešamas latviešu valodas zināšanas, kas joprojām ir viens no būtiskākajiem šķēršļiem nodarbinātības jomā, treškārt, ierobežots skaits darba vietu ir pieejams tikai Latvijas pilsoņiem.⁵³

Tāpat ir jāuzsver, ka bez papildu atbalsta mājokļa atrašanās, iespējas uzsākt dzīvi Latvijā ir ļoti ierobežotas. Nereti migrantei vienlaicīgi ir jāspēj koncentrēties uz latviešu valodas mācībām, atrast darbavietu, nodrošināt ģimenei pienācīgu iztiku vai mēģināt uzsākt pastāvīgu dzīvi un iekļauties Latvijas sabiedrībā.⁵⁴ Tādēļ migrantēm ļoti būtisks ir kopienas atbalsts, kas sniedz tādu atbalsta apjomu, kāds ir nepieciešams, lai migrante pilnībā varētu integrēties sabiedrības dzīvē. Kā arī atbalsts no ārpuses, ko Latvijā piedāvā pašvaldības un nevalstiskās organizācijas.

Atsevišķi integrācijas pasākumi tiek organizēti pēc nevalstisko organizāciju pašiniciatīvas, sniedzot atbalsta pasākumus migrantēm, piedaloties dažādos starptautiskos projektos. Piedāvātie integrācijas pasākumi ir pārsvarā pieejami neatkarīgi no brīža, kad migrante ir ieradusies Latvijā, un no uzturēšanās atļaujas izsniegšanas iemesla. Izņēmums ir patvēruma meklētājas un personas, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss.

Covid-19 ietekmē Latvijā nav izstrādāti jauni integrācijas pasākumi migrantēm. Izpētes darba apskatītajā laika posmā joprojām tiek īstenoti pasākumi, kuri jau ir ieplānoti dažādu aktivitāšu ietvaros. Vienīgais Covid -19 pandēmijas ietekmē ir mainījies pasākumu formāts, turpinot pasākumus īstenot attālinātā režīmā. Tomēr gan latviešu valodas kursu dalībnieki, gan organizētāji ir novērojuši, ka attālinātās mācības samazina mācību kvalitāti, apgrūtinot sekmīgu valodas apguvi un sociālo kontaktu nodibināšanu. Līdzšinējās integrācijas programmās un projektos visi piedāvātie pasākumi ir klātienēs formāta, lai nodrošinātu sekmīgu saziņu un veicinātu sociālo kontaktu veidošanos. Covid-19 pandēmijas ietekmē tie tika sekmīgi pārplānoti un pārcelti tiešsaistes platformās.

Kopš 2020. gada pavasara, kad Latvijā tika izsludinātā ārkārtējā situācija, tika ierobežota iedzīvotāju, tajā skaitā trešo valstu pilsoņu, piekļuve plānveida veselības aprūpes pakalpojumiem.

Lai mazinātu finansiālo krīzi, ko radīja Covid-19 ierobežojošie pasākumi, trešo valstu pilsoņiem, kas uzturējās Latvijā, bija iespēja saņemt vienreizējus pabalstus. Atkarībā no uzturēšanās statusa atšķīrās pieejamais pabalstu apmērs. Personām ar patstāvīgo uzturēšanās atļauju, bija iespēja saņemt tādus pašus atbalsta pasākumus kā pilsoņiem. Grozījumi likumā "Par valsts institūciju darbību ārkārtējās situācijas laikā saistībā ar Covid-19 izplatību" un "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā" paredzēja vienreizēju pabalstu krīzes situācijā

⁵³ Trešo valstu pilsoņu situācijas izpēte Latvijā, 2017. gads, Pētījuma rezultātu ziņojums, https://www.km.gov.lv/sites/km/files/tvp_petijuma_zinojums_2017-biss1.pdf

⁵⁴ Publikācija "Divu gadu mācības bēgļu uzņemšanā: pilnveidot vai izmest?" <https://providus.lv/raksti/divu-gadu-macibas-beglu-uznemsana-pilnveidot-vai-izmest/>

nonākušajiem ārvalstu studentiem, kuri Covid-10 izplatības apstākļos bija palikuši Latvijā un studēja attālināti, kā arī personām, kurām piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss.